

DOI: 10.7251/GFP1404054M

UDC: 316.647.5(497.6)

Originalni naučni rad*Datum prijema rada:*
14. jun 2014.*Datum prihvatanja rada:*
24. jun 2014.

Dr

Mladen Mandić*redovni profesor, Fakultet
pravnih nauka, Panevropski
Univerzitet „Apeiron“ Banja
Luka*

Pojam govora mržnje i njegov uporedno-pravni prikaz sa posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu

Sažetak: Pojam „Govor mržnje“ često se pogrešno interpretira sa ideološkim mišljenjem. Zato se često ideološki stav proglašava govorom mržnje i kada on to zaista nije. Ideološki različiti stav u demokratskom društvu je jedan od osnovnih načela demokratije, kao pravnog sistema upravljanja, pod uslovom da taj stav ne podrazumjeva diskriminaciju i pozivanje na nasilje zbog različitih svojstva ličnosti ili pripadnosti pojedinca određenoj grupi. Rasprave u kojima su zastupljeni ideološki stavovi u vezi prava lica koji su pripadnici određene nacionalne ili etničke manjine su sasvim legitimna u pravno uređenom društvu koje počiva na vladavina prava i zakona, ali samo pod uslovom da se njime ne podstiče mržnja, netolerancija, ne veliča superiornost na osnovu boje kože ili pripadnosti određenoj zajednici.

Razlog za to je što ideologija zasnovana na pozivanju na mržnju, kao i ideologije o superiornosti, odnosno inferiornosti na osnovu rase, jezika, boje kože, religije i nacionalnosti ne predstavljaju pravna načela na kojima počiva demokratski uređena država, te se u tom smislu svaka država mora ustanoviti djelotvoran pravni okvir kako bi takve ideologije bile pravno sankcionisane.

Autor je u radu izvršio pravnu analizu pojma „govora mržnje“, kao i njegovu pojavu u međunarodno-pravnim dokumentima. Takođe izvršena je analiza kako je pojam govora mržnje, sa njegovim pojavnim oblicima regulisan u uporedno-pravnom sistemu, a posebno je izvršena analiza pojave pojma „govora mržnje“ u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine. U radu autor se koristio prvenstveno normativnim, deduktivnim i uporedno-pravnim metodom.

Ključne riječi: Govor mržnje; Diskriminacija; Zakonski okvir; Ljudska prava; Međunarodni dokumenti.

POJAM GOVORA MRŽNJE

Govor mržnje se najopštije može definisati kao izražavanje koje sadrži poruke mržnje ili netrpeljivosti prema nekoj rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, vjerskoj grupi ili njenim pripadnicima. On se može definisati kao svaka komunikacija koja omalovažava osobu ili grupu na osnovu nekih karakteristika kao što su rasa, boja kože, etnička i nacionalna pripadnost, pol, seksualna

orijentacija, religija i druge karakteristike.¹ U posljednje vrijeme, govor mržnje obuhvata i govor koji je usmjeren u cilju proizvođenja mržnje i netrpeljivosti prema polu, a sve češće ovaj pojam obuhvata i netrpeljivost prema različitom političkom i drugom mišljenju kao i nacionalnom i društvenom porijeklu.² Govor mržnje je svaki govor, gest, ponašanje, pisanje ili prikazivanje koje je zabranjeno jer ne smije da podstiče nasilje i predrasude protiv zaštićenog pojedinca ili grupe, ili zato što omalovažava i zastrašuje zaštićenog pojedinca ili grupu.

Zakonom se mogu identifikovati zaštićeni pojedinci i grupe po rasi, polu, etničkoj i nacionalnoj pripadnosti, seksualnoj orijentaciji, vjeri i drugim karakteristikama. U nekim zemljama, žrtva govora mržnje može tražiti naknadu prema građanskom, krivičnom pravu ili po osnovu oba prava. Negativan stav koji se kreira govorom mržnje prema određenom pojedincu ili grupi ne mora nužno da vodi ka fizičkom nasilju niti je krajnji cilj govora mržnje. U Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu BiH) govor mržnje se može definisati kao: kao jezik/govor koji ima namjeru da ponizi, zastraši ili podstakne na nasilje ili predrasude protiv osoba ili grupe na osnovu njihovog pola, rase, dobi, nacionalnosti, seksualnog opredjeljenja, hendikepiranosti, moralnih ili političkih ubjeđenja, socijalno-ekonomskog statusa ili profesije.³

Suštinska prijetnja izražavanju mišljenja sa elementima govora mržnje je u tome što poruka koja se ovakvim izražavanjem šalje javnosti, ima za cilj da izazove određene negativne posljedice po određeno lice odnosno grupu lica u zavisnosti od njegovog/njihovog ličnog svojstva ili pripadnosti određenoj grupi. što se može manifestovati kroz: 1) stvaranje prezira prema određenom licu ili grupi; 2) stvaranje negativnog stereotipa prema određenom licu odnosno grupi; 3) podsticanje diskriminacije i neprijateljstva; 4) osudu okoline prema određenom licu ili grupi; 5) izazivanje osjećanja nesigurnosti i straha kod određenog lica/ili pripadnika određene grupe; 6) nanošenje fizičkih i psihičkih bolova određenom licu odnosno pripadniku određene grupe; 7) upućivanje prijetnji određenom licu odnosno grupi; 8) podsticanje i izazivanje nasilja prema određenom licu ili grupi; 9) stvaranje osjećaja kod velikog dijela građana da je takvo ponašanje prema određenom licu/grupi društveno poželjno i opravdano; 10) izazivanje osjećaja kod širokog kruga građana da će takvo ponašanje biti tolerisano i neće biti predmet pravne odgovornosti.

Govor mržnje jeste snažno sredstvo za podsticanje diskriminacije, nasilja, neprijateljstva i svirepog ponašanja, raznih oblika zločina i drugih anticivilizacijskih proizvoda i stereotipa koji su osnov krivičnog djela o kome će kasnije biti riječi u radu. Lično svojstvo određenog lica odnosno pripadnost određenoj ranjivoj grupi je od suštinskog značaja za određivanje pojma govora mržnje. Poruka izražena u govoru mržnje usmjerena je uvijek na lično svojstvo ili specifičnosti svojstva ugrožene grupe. Ta lična svojstva su: 1) rasa; 2) nacionalna ili etnička pripadnost; 3) vjeroispovest; 4) jezik; 5) pol; 6) seksualna oprijedjenost; 7) političko i drugo mišljenje i uvjerenje; 8) društveno porijeklo; 9) drugo lično svojstvo.

¹ Dostupno na: <http://dictionary.reference.com/browse/hate+speech>, 21.01.2014.

² Vid. više: http://www.yucom.org.rs/upload/vestgalerija_38_5/1198696141_GSo_Metodologija%20govor%20mrznje%20zlocin%20mrznje.pdf, 21.01.2014.

³ Kodeks o emitovanju radio televizijskog programa, Savjet Regulatorne agencije za komunikacije BiH

MEĐUNARODNI DOKUMENTI KOJI REGULIŠU GOVOR MRŽNJE Ujedinjene Nacije

U svim međunarodnim dokumentima koji govore o ljudskim pravima i slobodama, a samim tim i o potrebi borbe protiv diskriminacije govori se i o potrebi spriječavanja „govora mržnje” jer on podstiče, opravdava ili veliča diskriminaciju na osnovu rase, etničke, polne, vjerske, jezičke ili neke druge razlike.

1) Povelja Ujedinjenih nacija, usvojena 1945. godine, u tački (c) člana 55. obavezuje sve članice na „poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda za sve, bez razlikovanja rase, pola, jezika ili vjere”.⁴

2) Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima UN u članovima 1. i 2. predviđa svima slobodu i jednakost u dostojanstvu i pravima, bez obzira na „bilo kakvu razliku kao što je rasa, boja kože, pol, jezik, vjera, političko ili neko drugo određenje, nacionalno ili društveno porijeklo, vlasništvo, rođenje ili neki drugi status”.⁵

3) Pakt o građanskim i političkim pravima predviđa da države danas imaju i zakonsku obavezu da sankcionišu govor mržnje što proizilazi iz međunarodnih standarda ljudskih prava, prije svega člana 20. st. 2., Pakta o građanskim i političkim pravima (1966) u kome se kaže: „Zakonom će se zabraniti svako zagovaranje nacionalne, rasne ili vjerske mržnje koje predstavlja podsticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje.” U Opštem komentaru br. 11. koji se odnosi na članak 20. Pakta dodatno se pojašnjava da „član 20. može potpuno stupiti na snagu samo ako postoji (nacionalni) zakon iz kojeg je očito da su opisana propaganda i zagovaranje u suprotnosti sa javnom politikom, i ako postoje prikladne mjere sankcionisanja u slučaju kršenja tog zakona“ (CCPR General comment 11. 29/07/83.).

4) Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije je osnovni dokument UN u borbi protiv rasizma i diskriminacije⁶ kojom je između ostalog utvrđeno: „Države članice osuđuju svaku propagandu i sve organizacije koje se rukovode idejama ili teorijama zasnovanim na superiornosti neke rase ili grupe lica izvjesne boje ili izvjesnog etničkog porijekla ili koje žele da opravdaju ili podrže svaki oblik rasne mržnje i diskriminacije. One se obavezuju da bez odlaganja usvoje pravne propise koji imaju za cilj da ukinu svako podsticanje na takvu diskriminaciju, ili na svako djelo diskriminacije, te se naročito obavezuju: 1) da utvrde kao krivično djelo svako širenje ideja zasnovanih na superiornosti ili rasnoj mržnji, svako podsticanje na rasnu diskriminaciju, kao i sva djela nasilja uperena protiv svih rasa podrazumjevajući tu i njihovo finansiranje; 2) da izjave da su nezakonite i da zabrane organizacije i aktivnosti organizovane propagande i svaku drugu vrstu propagandnih aktivnosti koji podstiču na rasnu diskriminaciju i koji je pomažu, kao i da izjave da je učešće u ovim organizacijama ili u njihovim aktivnostima kažnjivo djelo; 3) da ne dozvole javnim vlastima niti javnim ustanovama da podstiču na rasnu diskriminaci-

⁴ Međ. ug. FNRJ 5/1945, Informacioni centar UN u Beogradu, 1984

⁵ Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima je deklaracija koju je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija (A/RES/217, 10. decembra 1948. u palati Šalot u Parizu)

⁶ Usvojena i otvorena za potpis i ratifikaciju Rezolucijom Generalne skupštine 2106 A (XX) od 21. decembra 1965.

ju ili da je pomažu. U sklopu pozitivnih antidiskriminacijskih mjera, države članice moraju putem sudova i drugih državnih institucija osigurati odštetu osobama koje su oštećene diskriminacijom (član 6.)“.

5) Osim ovih dokumenata, koji imaju obavezujuću pravnu snagu za države koje su ih ratifikovale, pa i Bosnu i Hercegovinu u kojoj ovi dokumenti samim Ustavom Bosne i Hercegovine predstavljaju neposredno pravo, odnosno pravo koje ima primat nad domaćim zakonodavstvom⁷, postoje i drugi dokumenti UN različite pravne snage koji se odnose na sprječavanje diskriminacije, kao na primjer Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, Deklaracija o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, verskim i jezičnim manjinama, Deklaracija o ukidanju svih oblika netolerancije i diskriminacije na temelju religije ili vjere, Principi UN o starijim licima, i dr.

Dokumenti savjeta Evrope

izuzetno je važno i naglasiti aktivnosti Savjeta Evrope, kao savjetodavnog tijela evropskih zemalja, u pogledu konvencija, preporuka koje determinišu ponašanja u vezi govora mržnje i diskriminacije, te elaboriramo sljedeće dokumente koje regulišu predmet ovog rada, a to su:

1) Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda usvojena u Rimu 1950. godine, predstavlja osnovni dokument Savjeta Evrope kojim se zabranjuje diskriminacija. Konkretno, član 14. Evropske konvencije predviđa da se „uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji obezbjeđuje bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovest, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, ili drugi status. Protokolom 12. Evropske konvencije usvojenim 2000. godine, članice su dodatno potvrdile potrebu „sveopšte zabrane diskriminacije“, a naročito od strane organa javnih vlasti. Evropska konvencija je sastavni dio pravnog poretka BiH.

2) Na samitu šefova država i vlada država članica Savjeta Evrope, koji je održan u Beču oktobra 1993. godine, izražena je zabrinutost zbog ponovnog oživljavanja ksenofobije i antisemitizma porasta nasilja, naročito protiv imigranata. Šefovi država smatrali su da te manifestacije ugrožavaju demokratsko društvo i njegove osnovne vrijednosti, te je na Bečkom samitu usvojen i Plan akcije za borbu protiv rasizma, ksenofobije, antisemitizma i netolerancije. Jedan od sektora na koji se ovaj Plan odnosio je i sektor medija. U članu 5 Plana, od medija se zahtijeva da vjerno i odgovorno izvještavaju i komentrišu o aktima rasizma i netolerancije, kao i da nastave da razvijaju profesionalne i etičke kodekse koje odražavaju ove zahteve.⁸

3) Preporuka R (97) 20 Savjeta Evrope govori o govoru mržnje i definiše govor mržnje kao svaki oblik izražavanja koji širi, raspiruje, podstiče ili pravda rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam ili ostale oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, diskriminacije protiv manjina, imigranata i osoba sa imigrantskim porijeklom. Preporuka naročito nalaže da vlade država članica treba da uspostave i održavaju cjelovit pravni okvir koji se sastoji od

⁷ Član II, stav 1 i 2 Ustava Bosne i Hercegovine.

⁸ Dostupno na: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/gpr/en/recommendation_n3/REC3-1998-29-SRB.pdf

građanskih, krivičnih i upravnih pravnih odredbi o govoru mržnje, koji omogućuju sudskim vlastima da u svim slučajevima usklade poštovanje slobode s poštovanjem ljudskog dostojanstva. U tom cilju, vlade država članica treba da razmotre načine i sredstva kako bi na listu mogućih krivičnih sankcija za govor mržnje dodale i nalog za obavljanje društveno korisnog rada; povećale mogućnost za borbu protiv govora mržnje kroz građansko pravo dozvoljavajući zainteresovanim organizacijama da podnose građanske tužbe omogućavajući odštetu žrtvama govora mržnje i omogućavajući sudske odluke koje žrtvama daju pravo na odgovor ili nalažu ispravke. Preporuka nalaže da vlade države članica kao i organi uprave na nacionalnom nivou imaju posebnu odgovornost da se naročito u medijima uzdrže od izjava koje mogu da se shvate kao govor mržnje ili kao govor koji bi mogao da proizvede efekte opravdavanja, širenja ili podsticanja rasne mržnje, i ostalih oblika diskriminacije zasnovane na netoleranciji.⁹

4) Preporuka Komiteta ministara Savjeta Evrope R (97) 21 o medijima i promoviisanju kulture tolerancije predviđa da problem netolerancije zahtijeva razmatranje kako u javnosti. Iskustvo profesionalnih medijskih krugova pokazuje da bi bilo korisno da medijske kuće razmisle o: izvještavanju zasnovanom na činjenicama i istinitim podacima; opreznom izvještavanju kada je riječ o napetosti među zajednicama; izbjegavanju pogrdne stereotipe opisivanja pripadnika kulturnih, etničkih ili vjerskih zajednica u svojim publikacijama i programima; osporavaju pretpostavke koje su sadržane u netolerantnim primjedbama sagovornika prilikom intervjua, izvještajima, diskusionim programima i dr.¹⁰

Preporuke i smjernice evropske komisije Protiv rasizma i netolerancije (ECRI)

Evropska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije Savjeta Evrope osnovana je 22. marta 1994. godine, s ciljem suzbijanja rasizma, ksenofobije, antisemitizma i netolerancije koji ugrožavaju ljudska prava i demokratske vrijednosti u Evropi. Analizirajući stanje u državama članicama Savjeta Evrope, ECRI donosi preporuke kojima je cilj revizija pravnog sistema članica, te njihove politike i drugih mjera za borbu protiv govora mržnje. Osim analize stanja u državama članicama putem periodičnih izvještaja koje su države dužne podneti ECRI-ju, ova organizacija donosi opšte preporuke koje se odnose na različite pojave rasizma i primjere netolerancije, kao što su opšte preporuke o diskriminaciji Roma, širenju rasističkih sadržaja putem Interneta, savjeti za zakonodavna tijela država članica, preporuka o „govoru mržnje” o kojoj je već bilo reči, itd. Preporuke, naravno, nisu obavezujuće, ali se u državama članicama ozbiljno razmatraju i uglavnom sprovode u djelo. Tako na primjer Opšta preporuka 2. savjetuje članicama da uspostave specijalizovana tijela za borbu protiv rasizma i diskriminacije na državnom nivou. Takva tijela za sada imaju Belgija, Danska, Finska, Mađarska, Holandija, Norveška, Švedska, Švajcarska i Velika Britanija. Ta tijela su parlamentarni odbori, vladine kancelarije koje se na državnom nivou bave monitoringom, pomaganjem žrtvama govora mržnje, nadgledanjem sprovođenja nacionalnih zakona, te borbom protiv predrasuda putem edukativnih mjera i medija)..

⁹ Dostupno na :[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/translations/serbian/Rec\(1997\)020&ExpMem_sb.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/translations/serbian/Rec(1997)020&ExpMem_sb.pdf)

¹⁰ Dostupno na: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/translations/serbian/Rec\(1997\)021&ExpMem_sb.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/translations/serbian/Rec(1997)021&ExpMem_sb.pdf)

Kao najvažnije odredbe krivičnog zakona preporuka spominje: zabranu javnog pozivanja na mržnju, nasilje i diskriminaciju, te prijetnje; javno podržavanje ideologija o superiornosti, odnosno inferiornosti na osnovu rase, jezika, boje kože, religije, nacionalnosti ili etničkog porijekla, te rasnu diskriminaciju prilikom obavljanja javne dužnosti ili na poslu.¹¹

Međunarodne sudske instance

Statutima ad hoc Međunarodnih krivičnih sudova za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) i Ruandu (MKSR), kao i Statutom stalnog Međunarodnog krivičnog suda (MKS) takođe se predviđa zakonsko kažnjavanje podsticanja – uključujući i verbalnog, na neki od zločina nad kojima ti sudovi imaju nadležnost. Tako se u članu 4. Statuta MKSJ-a krivičnim djelom smatra „direktno i javno podsticanje na krivično djelo ratnog zločina”,¹² dok Statut MKS-a individualnom kaznenom odgovornošću smatra svako „naređivanje, olakšavanje, nagovaranje ili podsticanje na (takav) zločin koji se dogodio ili je bio planiran” (član 25).¹³

Članom 2. Statuta suda za Ruandu krivičnim djelom smatra se i svako „direktno i javno pozivanje na genocid”.¹⁴ Vodeći se ovom odredbom ovaj sud je po prvi put nakon suđenja za nacističke ratne zločine u Nirbergu osudio „govor mržnje” kao ratni zločin, kada su dva radijska i jednog novinskog urednika osudili na doživotni zatvor jer su putem svojih medija svakodnevno podsticali na ratne zločine.

Evropski sud za ljudska prava u Strazburu također može, na osnovu zabrane diskriminacije sadržanoj u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, procesuirati „govor mržnje” kao oblik rasne diskriminacije.

UPOREDNO-PRAVNO ISKUSTVO U REGULISANJU GOVORA MRŽNJE

U razvijenim evropskim državama mjere koje su usvojene u Savjetu Evrope sprovode se na nacionalnom nivou. Njemački krivični zakon sadrži veoma precizne odredbe protiv govora mržnje pa je tako kažnjiva svaka distribucija propagandnog materijala „neustavnih” organizacija kao što su neonacističke stranke, upotreba simbola takvih organizacija, pozivanje na mržnju i nasilje protiv određenih grupa, te odobravanje, negiranje ili umanjivanje nacističkih zločina. Važno je naglasiti da u Njemačkoj postoji i stalna telefonska linija na koju građani mogu prijaviti napade neonacističkih grupa, te stalni nadzor nad Internet stranicama sa nacističkim sadržajem.¹⁵

U Velikoj Britaniji postoji niz zakona kojima se reguliše i govor mržnje. Public Order Act (Zakon o javnom redu)¹⁶ zabranjuje verbalno i svako drugo nasilje, štampanje i

¹¹ ECRI General Policy Recommendation No. 7 on national legislation to combat racism and racial discrimination, Strasbourg, February 2003., dostupno na: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/gpr/en/recommendation_n7/ecri03-8%20recommendation%20nr%207.pdf, 21.01.2014.

¹² Dostupno na: http://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/statute_sept09_bcs.pdf, 21.01.2014.

¹³ Dostupno na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:18:05:32011D0168:HR:PDF,22.01.2014>.

¹⁴ Dostupno na <http://www.unictr.org/Portals/0/English/Legal/Statute/2010.pdf>, 21.01.2014.

¹⁵ European Commission against Racism and Intolerance, Second Report on Germany, Strasbourg, 3 July 2001, dostupno na: http://hudoc.ecri.coe.int/XMLEcri/ENGLISH/Cycle_02/02_CbC_eng/02-cbc-germany-eng.pdf, 21.01.2014.

¹⁶ Dostupno: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/64/contents>, 21.01.2014. godine

distribuciju materijala koje podstiče na mržnju. Ovo se odnosi i na muziku i na film. Race Relations Act (Zakon o rasnim odnosima) zabranjuje i „svjesno ili nesvjesno davanje izjava kojima se opravdava diskriminacija”, dok Football Offences Act (Zakon o fudbalskim prekršajima) zabranjuje rasističko navijanje.¹⁷

U Italiji je Ustavom zabranjena fašistička stranka, a u nekoliko zakona koji se odnose na ovu blast zabranjeno je širenje ideja koje se zasnivaju na rasnoj mržnji i superiornosti, i pozivanju na rasnu pripadnost. Etničko i drugo nasilje ili provokaciju, grupe ili organizacije sa takvim ciljevima, upotreba njihovih simbola na sportskim manifestacijama, kao i opravdavanje fašizma i genocida.¹⁸ S obzirom da i pored ovih zabrana neke stranke koriste rasističke poruke u javnoj komunikaciji ECRI je preporučio da se uvedu i neke ad hoc mere kojima bi se sprečila upotreba govora mržnje.¹⁹

U Francuskoj su kažnjivi diskriminacija, mržnja i nasilje na osnovu porijekla, pravdanje zločina protiv čovječnosti izvršenih u Drugom svjetskom ratu od strane sila Osovine, nošenje uniformi i amblema koji podsjećaju na ličnosti odgovorne za zločine protiv čovječnosti. Francuska koja propisuje najstrožije mere protiv govora mržnje predviđa čak i zabranu nejavnih podsticanja na diskriminaciju, mržnju ili rasno nasilje.²⁰

U Hrvatskoj je najznačajniji pomak u vezi sa zabranom diskriminacije učinjen je 2006. godine, kada je izmjenama hrvatskog Krivičnog zakona uveden zločin iz mržnje kao krivično djelo. Zločin mržnje je kvalifikovani oblik krivičnog djela počinjen iz mržnje zbog pripadnosti određenoj rasi, zbog boje kože, pola, seksualne orijentacije, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, imovinskog statusa, rođenja, obrazovanja, društvenog položaja, životnog doba, zdravstvenog statusa ili drugih osobina.²¹

Zakonodavac u Republici Srbiji govor mržnje reguliše u dva systemska zakona, odnosno najvećim dijelom ga determiniše u Krivičnom zakoniku i Zakonu o javnom informisanju. Što se tiče Krivičnog zakonika²², govor mržnje se javlja u nastavku navedenih krivičnih djela (povreda ravnopravnosti 128, povreda prava upotrebe jezika i pisma 129-130, Povreda slobode ispovjedanja vjere i vršenja vjerskih obreda 131, Povreda ugleda naroda, nacionalnih i etničkih grupa, 174 Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje i netrpeljivosti 317, Organizovanje i podsticanje na izvršenje ratnih zločina 375), a koja sadrže u sebi elemente diskriminacije, netolerancije, podstrekivanje na nasilje, govor mržnje, s

¹⁷ European Commission against Racism and Intolerance: Legal Measures to Combat Racism and Intolerance in the Member States of the Council of Europe, Strasbourg, 2002, dostupno na: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/gpr/en/recommendation_n7/ecri03-8%20recommendation%20nr%207.pdf. 21.01.2014.

¹⁸ Ibid

¹⁹ ECRI: Second Report on Italy, Strasbourg, 23 April 2002, dostupno na: http://hudoc.ecri.coe.int/XML/ECRI/ENGLISH/Cycle_02/02_CbC_eng/02-cbc-italy-eng.pdf, 21.01.2014.

²⁰ European Commission against Racism and Intolerance: Legal Measures to Combat Racism and Intolerance in the Member States of the Council of Europe, Strasbourg, 2002.

²¹ Vidi član 174 Kaznenog zakona Republike Hrvatske, „Narodne novine“, broj 125/11 i 144/12

²² Krivični zakonik Republike Srbije „Sl. glasnik Republike Srbije” br. br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012 i 104/2013.

tim što nijedno od navedenih djela ne predstavljalo krivično djelo zločin iz mržnje i govor mržnje, te samim tim, a s obzirom da se radi o krivičnom pravu ne postoji mogućnost da se tumačenjem pojedinih odredbi pojedinih krivičnih djela neko osudi za zločin iz mržnje ili govor mržnje.

Ovdje treba naglasiti da i krivično djelo nasilničko ponašanje se u sudskoj praksi tumači tako da niko ne može biti osuđen za ovo krivično djelo ako prethodno nije osuđivan za neko od krivičnih djela koje u sebi sadrži elemente nasilja. Na ovom mjestu dajemo definicije samo tri krivična djela koja u sebi imaju navedene elemente: povreda ravnopravnosti (čl. 128); izazivanje nacionalne rasne i vjerske mržnje i netrpeljivosti (317) i rasna i druga diskriminacija (član 387). U članu 38. Zakona o javnom informisanju²³ zabranjuje se govor mržnje koji se definiše kao:

Zabranjeno je objavljivanje ideja, informacija i mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog pripadanja ili nepripadanja nekoj rasi, vjeri, naciji, etničkoj grupi, polu ili zbog njihove seksualne opredeljenosti, bez obzira na to da li je objavljivanjem učinjeno krivično djelo.

Zakon predviđa da se može podići tužba zbog povrede govora mržnje (član 39) tako što lice na koje se kao pripadnika grupe lično odnosi informacija iz člana 38. ovog zakona ima pravo da podnese tužbu sudu protiv autora informacije i protiv odgovornog urednika javnog glasila u kome je informacija objavljena, kojom može da zahtijeva zabranu njenog ponovnog objavljivanja i objavljivanja presude na trošak tuženih.

PRAVNI OKVIR U VEZI SA GOVOROM MRŽNJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Govor mržnje se kao pojam ne nalazi u krivičnim zakonima u BiH na svim nivoima vlasti. Slučajevi govora mržnje teško su dokazivi i podvođe se pod „izazivanje

vjerske i nacionalne mržnje i netrpeljivosti“ što je tretirano u Krivičnom zakonu BiH kao i entitetskim krivičnim zakonima (i krivičnim zakonom Brčko distrikta BiH). Naime, Krivičnim zakonom BiH, odnosno članom 145a, predviđa se da „službena ili odgovorna osoba u institucijama BiH koja na osnovu razlike u rasi, boji kože, nacionalnoj ili etničkoj pripadnosti, vjeroispovijesti, političkom ili drugom uvjerenju, polu, seksualnom opredjeljenju, jeziku, obrazovanju, društvenom položaju ili socijalnom porijeklu, uskrati ili ograniči građanska prava utvrđena Ustavom BiH, ratifikovanim međunarodnim ugovorom, zakonom BiH, drugim propisom BiH ili opštim aktom BiH, ili koja na osnovu ove razlike ili pripadnosti ili kojom drugom položaju daje pojedincima neopravdane povlastice ili pogodnosti, kazniće se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.”²⁴

U Federaciji BiH Krivičnim zakonom FBiH govor mržnje se javlja u krivičnom djelu izazivanje vjerske i nacionalne mržnje, odnosno predviđa se „da će se svako ko javno

²³ Zakon o javnom informisanju Republike Srbije, Sl. glasnik RS”, br. 43/2003, 61/2005, 71/2009, 89/2010 - odluka US i 41/2011 - odluka US)

²⁴ Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10.

izaziva ili raspaljuje narodnosnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor ili netrpeljivost među konstitutivnim narodima i ostalima koji žive u Federaciji, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina. Ko krivično učini prisilom, zlostavljanjem, ugrožavanjem sigurnosti, izlaganjem poruzi narodnosnih, etničkih ili vjerskih simbola, oštećenjem tuđih simbola, sknavljenjem spomenika, spomen-obilježja ili grobova, učinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.²⁵ Kazniće se ko krivično djelo učini zloupotrebom položaja ili ovlaštenja, ili ako je zbog tog djela došlo do nereda, nasilja ili drugih teških posljedica za zajednički život konstitutivnih naroda i ostalih koji žive u Federaciji. Ko krivično djelo učini zloupotrebom položaja ili ovlasti, ili ako je zbog tog djela došlo do nereda, nasilja ili drugih teških posljedica za zajednički život konstitutivnih naroda i ostalih koji žive u Federaciji, kaznit će kaznom zatvora od jedne do deset godina.” Vidljivo je iz zakonske odredbe da se različite određuje zakonski maksimum u godinama kažnjavanja u zavisnosti od učionioaca krivičnog djela.

Zakonodavac u Republici Srpskoj skoro na isti način Krivičnim zakonom predviđa regulisanje govora mržnje. Naime, odredbama Krivičnog zakona Republike Srpske govor mržnje čini sastavni dio krivičnog djela: Izazivanja i raspaljivanja nacionalne, vjerske i rasne mržnje. Određuje se „da onaj ko izaziva ili raspaljuje nacionalnu, rasnu ili versku mržnju, razdor ili netrpeljivost, ili širi ideje o superiornosti jedne rase ili naroda nad drugim, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dvije godine. Ako je djelo učinjeno prinudom, zlostavljanjem, ugrožavanjem sigurnosti, izlaganjem poruzi nacionalnih, etničkih ili verskih simbola, oštećenjem tuđih stvari, sknavljenjem spomenika, spomen-obeležja ili grobova, učinilac će se kazniti zatvorom od šest mjeseci do pet godina. Ako je usljed djela člana došlo do nereda, nasilja ili drugih teških posljedica za zajednički život naroda i ostalih koji žive u Republici Srpskoj, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.”

Važno je spomenuti da zakonodavac predviđa i oduzimanje predmeta kojim se vrši govor mržnje, odnosno: „materijal i predmeti koji nose poruke iz s kao i sredstva za njihovu izradu, razmnožavanje ili rasturanje, oduzeće se.”²⁶ Važno je i spomenuti zakonodavstvo Brčko distrikta BiH. Kao i u drugim djelovima BiH, odnosno entitetima, tako je zakonodavac Brčko distrikta svojim Krivičnim zakonom predvidio postojanje govora mržnje u istom krivičnom djelu, kao i u entitetskim krivičnim zakonima. Određuje se da onaj ko izaziva ili raspiruje nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor ili netrpeljivost među konstitutivnim narodima i ostalima koji žive u Brčko distriktu, kaznit će sekaznom zatvora od jedne do pet godina. Ko krivično djelo člana učini prinudom, zlostavljanjem, ugrožavanjem sigurnosti, izlaganjem poruzi nacionalnih, etničkih ili vjerskih simbola, oštećenjem tuđih stvari, sknavljenjem spomenika, spomen-obilježja ili grobova, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina. kaznit će se ko krivično djelo učini zloupotrebom položaja ili ovlaštenja, ili ako je zbog tog djela došlo do nereda, nasilja ili drugih teških posljedica za zajednički život konstitutivnih naroda i ostalih koji žive u Brčko distriktu, kaznit će kaznom zatvora od jedne do deset godina.²⁷

²⁵ Vidi član 163. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH, br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04 i 18/05, 42/10.

²⁶ Vidi član 390. Krivičnog zakona Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10 i 1/12

²⁷ Vidi član 160. Krivičnog zakona BDBiH, Službeni glasnik BDBiH, br. 6/05 i 21/10

Također tu je još i Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o ravnopravnosti spolova i Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u BiH koji kroz neke članove tretiraju pojam govora mržnje, mada je najznačajni u vezi teme ovog rada Zakon o zabrani diskriminacije. Zakon o zabrani diskriminacije predstavlja usaglašavanja zakonodavstva BiH sa savremenim pravnim tokovima koji se kreću usaglašavanju zakonodavstava sa pravom Evropske unije. Govor mržnje se pojavljuje posredno, u opisnom određivanju kada se može tražiti zaštita od govora mržnje i oblika diskriminacije koje on prouzrokuje.²⁸

Uznemiravanje se smatra diskriminacijom u svakoj situaciji u kojoj ponašanje ima za svrhu ili čiji je efekat povreda dostojanstva lica i stvaranje zastrašujućeg, neprijateljskog, degradirajućeg, ponižavajućeg ili uvredljivog ambijenta.. Svako lice ili grupa lica koja smatra da je diskriminisana može tražiti zaštitu svojih prava putem postojećih sudskih i upravnih postupaka.

U slučajevima u kojima povreda prava na jednako postupanje proizlazi iz upravnog akta, žalba u upravnom postupku i eventualno pokretanje upravnog spora na osnovu zaštite od diskriminacije, a kojom se zahtijeva poništenje takvog upravnog akta, neće spriječiti lice da pokrene sudski postupak za zaštitu od diskriminacije.²⁹Svi konkretni zahtjevi kao pojedinačni ili zajednički, mogu se tražiti u svrhu podnošenja tužbe u parničnom postupku. Udruženja, tijela, ustanove ili druge organizacije koje su registrovane u skladu sa propisima koji regulišu udruživanje građana u BiH, a imaju opravdan interes za zaštitu interesa određene grupe ili se u okviru svoje djelatnosti bave zaštitom od diskriminacije određene grupe lica, mogu da podnesu tužbu protiv lica koje je povrijedilo pravo na jednako postupanje, ako učine vjerovatnim da je postupanjem tuženog povrijeđeno pravo na jednako postupanje većeg broja lica koja pretežno pripadaju grupi čija prava tužilac štiti.

Pored ovih zakonskih propisa, važno je spomenuti da je Regulatorna agencija za komunikacije BiH je u novembru 2011. godine donijela Kodeks o audiovizualnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija koji kroz član 4 tretira pojam govora mržnje: „(1) Audiovizualne medijske usluge i medijske usluge radija neće ponižavati, zastrašivati ili podsticati na nasilje ili diskriminaciju protiv osobe ili skupine na osnovu pola, rase, etničke pripadnosti, nacionalnosti, vjere ili uvjerenja, invalidnosti, posebnih potreba, dobi, seksualne orijentacije, društvenog porijekla ili na osnovu bilo koje druge okolnosti koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojoj osobi onemogući ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje na temelju ravnopravnosti, njegovih prava i sloboda.³⁰

2) Audiovizualne medijske usluge i medijske usluge radija neće stvarati jasan i neposredan rizik od podsticanja etničke ili vjerske mržnje u BIH, ili koji od strane publike može biti protumačen kao podsticanje na nasilje, nered i nemire, ili koji bi mogao izazvati ili poticati krivična djela. (3) Izuzetak su audiovizualne medijske usluge i medijske usluge radija koji su dio naučnog, autorskog ili dokumentarnog rada i/ili predstavljaju dio objektivnog

²⁸ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 59/09.

²⁹ Vidi član 4. Zakona o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 59/09.

³⁰ Dostupno na: <http://www.cra.ba/hrv/aktuelnost.php?uid=1368780965>. 21.01.2014. godine

novinarskog izvještavanja i objavljeni su bez namjere da se podstiču radnje izazivanja bilo kog oblika mržnje, odnosno s namjerom da se kritički ukaže na takve radnje.³¹

Savjet za štampu u BiH u Kodeksu za štampu BiH³² u članu 3. (Pod naslovom: Huškanje) ističe: „Štampa će u svakom trenutku biti svjesna opasnosti koja se javlja kada mediji namjerno ili nenamjerno podstiču diskriminaciju i netoleranciju. Imajući u vidu takvu opasnost, štampa će dati sve od sebe kako ne bi huškala i/ili podsticala mržnju i/ili nejednakost na osnovu etničke pripadnosti, nacionalnosti, rase, religije, pola, seksualne orijentacije, bilo koje fizičke ili mentalne bolesti ili onesposobljenosti. Štampa neće ni pod kakvim okolnostima podsticati krivična djela ili nasilje.“³³ Veoma važno je naglasiti da Regulatorna agencija za komunikacije ima odobrenje da sankcioniše uočeni govor mržnje (od novčanih kazni do ukidanja TV stanice), dok Savjet za štampu ima samo savjetodavnu ulogu i može dati preporuke, ali ne i sankcionisati za uočeni govor mržnje.

PROBLEMI KOD PREPOZNAVANJA I SUZBIJANJA GOVORA MRŽNJE BOSNI I HERCEGOVINI

Osnovni problemi kod prepoznavanja govora mržnje kao opasnog fenomena u podstrekanju, širenju diskriminacije i nasilja je opasnost od zadiranja u slobodu izražavanja kao osnovnog ljudskog prava. Zato je, da ponovimo prije svakog upuštanja u ovu problematiku potrebnu naglasiti da pod govor mržnje ne treba svrstavati: 1) ideološki i politički različit stav (pod uslovom da taj stav ne podrazumjeva diskriminaciju i pozivanje na nasilje zbog određenih svojstava ličnosti ili pripadnosti grupi), 2) klevetu i uvredu, koja nema kao motiv diskriminaciju ili poziv na nasilje protiv neke od zaštićenih grupa, 3) kritički stav prema vlasti, političkim partijama, javnim ličnostima i sl., koji takodje nema prepoznatljiv motiv kojim karakteriše za govor mržnje (namjera da se podstiče na nasilje i diskriminaciju).

U svakom slučaju i pored pravnih propisa kojima sa direktno ili indirektno definišu elementi govora mržnje u BiH u ovoj oblasti je neophodno usklađivanje zakona sa međunarodnim dokumentima u ovoj oblasti (iako se javlja dilema u vezi ovog pitanja, budući da je BiH potpisnik velikog broja međunarodnih dokumenata iz oblasti zaštite ljudskih prava, a pojedini čak imaju i status neposredne primjene, kroz Ustav BiH). Ovdje je posebno značajno pitanje na koji način i kako regulisti negiranje zločina, pa čak i glorifikovanja zločina kao govora mržnje jer ta odredba, za razliku od većine evropskih zemalja ne postoji u našem zakonodavstvu. Osim toga, veliki broj javnih iskaza i nastupa koji su postali svakodnevn i ubičajeni, predstavljaju po svim parametrima iskaze koji u sebi sadrže govor mržnje.

Ovdje posebnu teškoću predstavlja činjenica da bi kvalifikovanje prepoznatljivog i ubičajenog diskursa kao govora mržnje Osnovni problem koji kritičari ističu protiv govora mržnje je da govor mržnje u osnovi ograničava slobodu izražavanja te da je u tom smislu veoma opasno koristiti ga, jer ni najteži govor mržnje ne može da načini takvu štetu kakvu može da proizvede cenzura i ograničavanje slobode izražavanja.³⁴

³¹ Dostupno na: <http://rak.ba/hrv/?cid=4796>, 21.01.2014. godine

³² Dostupno na: http://www.vzs.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=218&Itemid=9

³³ <http://www.media.ba/bs/etikaregulativa-novinarstvo-etika/obaveze-medija-u-izvjestavanju-o-govoru-mrznje>, 21.01.2014. godine

³⁴ Govor mržnje i zločin iz mržnje kao instituti međunarodnog i domaćeg prava, Komitet pravnika za ljudska

U tom smislu postoje dva pristupa rješavanju govora mržnje: 1) represivno, što znači uvođenje zakonskih odredbi koje zabranjuju govor mržnje i kažnjavanje izvršilaca (bilo administrativnim zabranama, krivičnim, bilo prekršajnim sankcijama, odnosno naknadama štete u građanskoj parnici), 2) promjena vrijednosnog sistema uz pomoć jedne šire aktivnosti prije svega političke elite kako bi se suzbile svi oblici predrasuda i stereotipa koje dovode do govora mržnje tako što bi te pojave postale društveno neprihvatljive i marginalne, odnosno ekcesi, a ne svakodnevni oblik komunikacije. U opštim komentarima Odbora UN za ljudska prava koji se odnose na Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, dodatno se pojašnjava da: „pravo na slobodu izražavanja nosi sa sobom posebne dužnosti i odgovornosti, te su zbog toga dozvoljene određene restrikcije tog prava koje se odnose na interese drugih lica ili društva u celini.”

U komentaru koji govori o slobodi izražavanja i religije, naglašava se da „u skladu sa članom 20., nijedna manifestacija religije ili vjere ne može postati propaganda za rat ili zagovaranje nacionalne, rasne ili vjerske mržnje koja predstavlja podsticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo i nasilje” pa su „države članice obavezne donijeti zakone kojima se zabranjuju takva djela”³⁵.

Rasne predrasude opšte javnosti (koristimo izraz opšta javnost, da bi se izvršila distinkcija u odnosu na stručnu javnost) su naročito izražene prema Romima u BiH. Kada su u pitanju rasne, odnosno nacionalne predrasude prema Romima, prilično je karakteristično da se one najčešće ne prepoznaju kao takve u savremenom društvu i u BiH (odnosno njenim entitetima).³⁶

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Jasno je da „govor mržnje” mora da bude regulisan zakonom jer promovise diskriminaciju, ugrožava dostojanstvo prije svega ugroženih grupa, ugrožava ljudska prava, ugrožava bezbjednost i demokratiju kao pravni poredak.

Javlja se stalna dilema kako represivnim mjerama suzbijati govor mržnje, a ne ugrožavati fundamentalno ljudsko pravo na slobodu izražavanja koja i dalje ostaje. Ona se najbolje može razriješiti definisanjem društveno neprihvatljivih javnih iskaza kao što je zabrana veličanja zločina koji su utvrđeni pravnosnažnim sudskim presudama nadležnih sudova, taksativnim nabrojanjem grupa koje su žrtve propagande i predrasuda i sl. kako bi se u najvećoj mogućoj mjeri izbjeglo paušalno i arbitrarno presuđivanje, i ideološko nametanje sopstvenih stavova.

„Govor mržnje” prisutan je u društvu na svim nivoima od političkog gde predstavnici svih grana vlasti nerijetko veoma pogrdnim rečima uz nesputano korišćenje stereotipa i predrasuda govore o često pogrdnim riječima. i pojedine etničke zajednice u zavisnosti od

prava, Beograd 2007 godina, 2-15.

³⁵ General comment 22., 30/07/93. dostupno na: <http://www.minorityrights.org/3273/normative-instruments/ccpr-general-comment-22-300793-on-icpr-article-18.html>, 21.01.2014.

³⁶ O položaju Romske nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini, vidi više u Specijalnom izvještaju o stanju Roma u Bosni i Hercegovini-Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, dostupno na: http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2013121011144464ser.pdf, 21.01.2014.

političke situacije, radi obezbjeđivanja određene koristi za svoju grupu.

Javna polemika u kojima su zastupljeni ideološki stavovi u vezi prava lica koji su pripadnici određene nacionalne ili etničke manjine su sasvim legitimna u pravno uređenom društvu koje počiva na vladavini prava i zakona, ali samo pod uslovom da se njime ne podstiče mržnja, netolerancija, ne veliča superiornost na osnovu boje kože ili pripadnosti određenoj zajednici.

Razlog tome je što je javna rasprava zasnovana na pozivanju na mržnju, kao i ideologije o superiornosti, odnosno inferiornosti na osnovu rase, jezika, boje kože, religije i nacionalnosti ne predstavljaju pravna načela na kojima počiva demokratski uređena zemlja, te se u tom smislu svaka država mora ustanoviti djelotvoran pravni okvir kako bi takve ideologije bile pravno sankcionisane.

REFERENCE:

1. *ECRI General Policy Recommendation No. 7 on national legislation to combat racism and racial discrimination*. Strasbourg 2002.
2. *ECRI: Second Report on Italy*. Strasbourg, 23 April 2002.
3. *European Commission against Racism and Intolerance, Second Report on Germany*. Strasbourg, 3 July 2001.
4. *European Commission against Racism and Intolerance: Legal Measures to Combat Racism and Intolerance in the Member States of the Council of Europe*. Strasbourg, 2002
5. *Govor mržnje i zločin iz mržnje kao instituti međunarodnog i domaćeg prava*. Komitet pravnik za ljudska prava, Beograd 2007.
6. <http://dictionary.reference.com/browse/hate+speech>
7. http://www.yucom.org.rs/upload/vestgalerija_38_5/1198696141_GSo_Metodologija%20govor%20mrznje%20zlocin%20mrznje.pdf
8. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:18:05:32011Do168:HR:PDF>, <http://www.unict.org/Portals/0/English/Legal/Statute/2010.pdf>,
9. http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/gpr/en/recommendation_n3/REC3-1998-29-SRB.pdf
10. http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/gpr/en/recommendation_n7/ecrio3-8%2orecommendation%20nr%207.pdf. 21.01.2014.
11. [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/translations/serbian/Rec\(1997\)020ExpMem_sb.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/translations/serbian/Rec(1997)020ExpMem_sb.pdf)
12. [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/translations/serbian/Rec\(1997\)021&ExpMem_sb.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/translations/serbian/Rec(1997)021&ExpMem_sb.pdf)
13. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/64/contents>, 21.01.2014. godine
14. <http://www.minorityrights.org/3273/normative-instruments/ccpr-general-comment-22-300793-on-iccr-article-18.html>, 21.01.2014.
15. http://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/statute_septo9_bcs.pdf,
16. *Kazneni Zakon Republike Hrvatske*. „Narodne novine“, broj 125/11 i 144/12
17. *Kodeks o emitovanju radio televizijskog programa*. Savjet Regulatorne agencije za komunikacije BiH
18. *Krivični zakon Bosne i Hercegovine*. „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10.
19. *Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine*. „Službene novine Federacije BiH“, br. 36/03,

- 37/03, 21/04, 69/04 i 18/05, 42/10.
20. *Krivični zakon Republike Srpske*. „Službeni glasnik Republike Srpske: 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10 i 1/12
  21. *Krivični zakona Brčko Distrikta BiH*. „Službeni glasnik BDBiH” br. 6/05 i 21/10
  22. *Krivični zakonik Republike Srbije*. „Sl. glasnik Republike Srbije” br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012 i 104/2013.
  23. *Međ. ug. FNRJ 5/1945*. Beograd: Informacioni centar UN u Beogradu, 1984.
  24. *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima*.
  25. *Zakon o javnom informisanju Republike Srbije Sl. glasnik RS*. br. 43/2003, 61/2005, 71/2009, 89/2010 - odluka US i 41/2011 - odluka US)
  26. *Zakon o zabrani diskriminacije Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*. 59/09.

Mladen Mandić, PhD

Law College, Pan-European University APEIRON, Banjaluka

The concept of hate speech and its comparative legal overview, with special emphasis on Bosnia and Herzegovina

Abstract: The concept, “hate speech” is often misinterpreted with ideological thinking. Because often ideological stance declared hate speech, and when he really is not. Ideologically different view in a democratic society is one of the basic principles of democracy, as the legal system of governance provided that this paragraph does not imply discrimination and incitement to violence for a variety of personal characteristics or individual belonging to a group. Discussions in which are represented the ideological views on the rights of persons belonging to a particular national or ethnic minorities are quite legitimate in the legal regulated society based on the rule of law, but only under the condition that it does not encourage hatred, intolerance, not glorifying superiority on the basis of skin color or membership in a particular community.

The reason for this is that the ideology based on an appeal to hatred and ideologies of superiority or inferiority based on race, language, color, religion and nationality are the legal principles underlying the democratic state, and in this sense every state must establish an effective legal framework to such ideologies were legally sanctioned.

The author has conducted a legal analysis „the notion of hate speech”, as well as its appearance in international legal documents. Also an analysis of how the concept of hate speech from its forms is regulated in parallel justice system, especially analyzed the occurrence of the term of “hate speech” in the legal system of Bosnia and Herzegovina. The author used primarily normative, deductive and comparative legal method.

Keywords: Hate Speech, Discrimination, Legal framework, Human rights, International documents.